

Σήμερα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής», κυκλοφορεί με αφιέρωμα: Λόγιοι και λογιόσύνη στο Άγιον Όρος

/ Ειδήσεις και Ανακοινώσεις

αφιέρωμα

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
15/06/2014

«ΛΟΓΙΟΙ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ»

Γράμματα, τέχνες, αγιότητα

Αντίθετα από όλες τις άλλες πολιτείες, η δόξα του Αγίου Όρους δεν είναι οι λόγιοι και η λογιόσύνη του. Σε όλες τις άλλες πολιτείες η αλήθεια και η δόξα τους είναι οι πνευματικοί τους άνθρωποι, οι διανοητές, οι άνθρωποι των γραμμάτων, οι καλλιτέχνες. Η τουλάχιστον έτσι θα έπρεπε...

Η δόξα όμως του Αγίου Όρους είναι οι άγιοι του, οι πνευματικά άνθρωποι, οι ανθρωπίνες και κτιστές μορφές οι οποίες, οι οποίοι δεν είναι απλά αλλά τέλει, βρίσκουν τη θέση. Και η θέση τους δεν κρισιμίζεται ως προσποιητόν κάποια εμβλεμένη διανοητική μέριμνα ή καλλιέργεια...

Εντούτοις εάν οι ιδιαίτερα αρχαίοι πατέρες ανήκαν στους φιλόσοφους αθηναίους αγίους συμπεριφέροντας τα πολύ σημαντικά λόγια, εφόσον μερικοί του πνεύματος και της λογιστικής, που οφείλουν την εσχατή τους και οι αρμονικές παραστάσεις και την κοσμητική ζωή. Ακόμα σ' αυτούς και ο μέγας φιλόσοφος και θεολόγος αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (1296-1357), που χαρακτηρίζεται και ως θεολογικός. Σε τα Επιστολές του, διακρίνει την επάρκεια του νου και του λόγου και κενά στη σφαιρική του όραση για βούλευται θεός κινείται φύσας τάχιστα! Ο αριστοκράτης της Θεσσαλονίκης Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς αναδεικνύει η κορυφαία θεολογική προσωπικότητα των παλαιών στην Ελλάδα με τους αντιστοιχείς και τον καλύτερο μοναχό Παράδειση. Και η θεολογία του, που θεωρείται ανεκπλήρωτη ερμηνεία της άλλης εκκλησιαστικής εμπειρίας και του βιβλίου, παραμένει πάντα επίκαιρη.

Και πριν περάσουμε στους κλασσικούς ασκητικούς καλλιγράφους, πήμα να αναφέρουμε με προσοχή κάποια προσοχή με ιδιαίτερη ευλάβεια, τον Διοσκοπό τον Παντοκράτορα (1470-1540), κάποιο ανώτατης παιδείας, που ήταν ο σημαντικότερος γραφέας κώδικων στο Όρος τον 16ο αιώνα. Τι όμορφο που έτσι αποκλειστικά και Μωροβιόσης, και μπορεί να σκεφτείται πως το χέρι του γραφέα αυτού μωροβιόσης!

Και να σου, όπως ήθελε ο Πάτριος, η γνήσια απεικόνιση συναντά την αρχή. Και να που ο νους συναντά την καρδιά και καθοδηγεί τη συγγνώμη. Και αυτή η συν-κίνηση δεν είναι μονομερής και μόνο προς τον Θεό, αλλά και προς τον άνθρωπο. Προφανώς ένας τέτοιος άνθρωπος αποτελεί νιώθει ερήνης, ευ-

Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος με τον Άγιο Πρόδρομο και η αρχή του κατά Ιωάννην Ευαγγελίου. Μας σώνας, Κώδικας Κοινοβίου, σελ. 66.

λογίας, ελπίς θρησκείας και ενασχολημένης κοινωνίας. Όσο για τους καλλιγράφους, μαζί τους αυτοί να αποσκοπεί ένα αντίστοιχο ρεύμα ή κίνημα προς τους παλαιούς, καθώς επίσης και αντιστοιχούν στην εσχατή τους την αρθροειδή εκκλησιαστική παράδοση. Σημαντικότεροι όμως εκπαιδευτικοί τους οι άγιοι Νικόδημος Αγιορείτης και Μακάριος Νισαρίτης, μητροπολίτης Κορίνθου, οι οποίοι με ένα εκτενές συγγραφικό και εκδοτικό επίτευγμα έφεραν τη «θεολογική» αναγέννηση σε όλη τη Παλαιά Ελλάδα και στη Ρωσία. Παρά τους ο Αλέξανδρος Παπαδαμηνίτης αλλά και ο Θεσσαλονίκης Νίκος Γαβριήλ Πενθέσης. Αλλά οι αγιορείτες Άγιοι δεν εμμένοντα στην τέχνη του Μωσαίου με τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά. Ο πρώην πανεπιστημιακός δάσκαλος στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, Άγιος Αθανάσιος ο Αθηναίος, θα βρει τα πρώτα θεμέλια για να υψώσει το πρώτο μεγάλο μω-

νασθησιακό συγκρότημα στον Άθωνα, θα θέσει τις αντίστοιχες πνευματικές βάσεις για την ίδρυση του κοινοβιακού κινήματος στο Άγιο Όρος και συγκρότημα ο ίδιος θα γίνει γενάρχης των λογίων, της λογιόσύνης αλλά και της αγιότητας του Άθωνα. Σ' αυτή τη κορυφή των λογίων και Αγίων αγίων της αθηναϊκής πολιτείας, βέβαια, δεν συγκρατούνται μόνο οι βιβλίοι, ρωμιοί μοναχοί, αλλά και Έλληνες (Γεωργίου), Γάλλοι, Πολύγαροι, Ρουμάνοι, Ρώσοι... Όλοι αυτοί κατά τη φιλία τους στον Άθωνα έγραψαν ταυτόχρονα ευφάνταστες, καθοδηγητικές και ιεραρχητικές οι του έθνους τους με μεταφράσεις από τα έργα των πατέρων της εκκλησίας, την υμνογραφία, τα λαϊκά λειτουργικά βιβλία αλλά άλλες νεότερες συγγραφές. Προφανώς όμως όλοι αυτοί, Έλληνες και ξένοι, δεν αποσκοπούν μόνο σε εθνικά κίνητρα αλλά φιλικότητα, αλλά όλοι, αγίαστους και εγκλημάτιστα της οικουμένης, οφεί-

μιούνται τον νου τους και ανοίξουν την καρδιά τους από κάθε τι υλιστικό που τους σπινάει τον κόσμο και τα επιτεύγματα σ' αυτόν τους.

Η Αγιορείτικη Εκκλησία του δήμου Θεσσαλονίκης μες ίδιους την εικόνα να επιβεβαιώσει στην Τριετή αυτή αγιορείτικη πηγή και να αποκαταστήσει τον αόρατο πνευματικό κόσμο, που με τις προσομοιωτικές του, τους αγίους του, του συγγραφέα, τους ποιητές του, τη βιβλιογραφία του, τις βιβλιοθήκες του αλλά και την Αθωνάδα του πανεπιστημίου Ευγένιου Πολύγαρου να παλάσις αντιστοιχούν το Άγιο Όρος ως το καλύτερο και ανώτατο πανεπιστημιακό καθίσματα των αρθροειδών λαών. Η συμβολή του δε στην αναγέννηση και την απελευθέρωση της Ελλάδας ήταν καθοριστική.

Ο κατάλογος της έκδοσης της Αγιορείτικης Εκκλησίας με τίτλο «Λόγιοι και Λογιόσύνη στο Άγιο Όρος» είναι ιδιαίτερα διαπερατή.

Επιμέλεια αφιέρωματος, συνέντευξη, εισαγωγή: Στέλιος Κώδικας ekodikos@makthes.gr	Κείμενα: Ολοκληρωμένος παπρέρας Βαρβολογιάννης	Γιάννης Μπουτάρης Επιστημονική επιμέλεια συνειρήνη Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους	Συνέντευξη: Θεόδωρος Κατσαντώνης
---	--	---	----------------------------------

Εφημερίδα «Μακεδονία της Κυριακής» Αφιέρωμα: Λόγιοι και λογιόσύνη στο Άγιον Όρος

Ένα κόσμος γνώσης, αρετής, τέχνης και πνευματικής φιλοκαλίας αναδεικνύεται ο

Άθωνας μέσα στο πέρασμα των αιώνων...

Κείμενα

Οικουμενικός πατριάρχης Βαρθολομαίος

Γιάννης Μπουτάρης

Επιστημονική επιτροπή συνεδρίου

Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους

Συνέντευξη

Φαίδων Χατζηαντωνίου

Επιμέλεια αφιερώματος, συνέντευξη, εισαγωγή Στέλιος Κούκος

skoukos@makthes.gr

Η εισαγωγή του αφιερώματος

Γράμματα, τέχνες, αγιότητα

Αντίθετα από όλες τις άλλες πολιτείες, η δόξα του Αγίου Όρους δεν είναι οι λόγιοι και η λογιосύνη του. Σε όλες τις άλλες πολιτείες η αίγλη και η δόξα τους είναι οι πνευματικοί τους άνθρωποι, οι διανοητές, οι άνθρωποι των γραμμάτων, οι καλλιτέχνες. Ή τουλάχιστον έτσι θα έπρεπε...

Η δόξα όμως του Αγίου Όρους είναι οι άγιοί του, οι πνευματικά ενάρετοι, χαριτωμένοι και χαρισματούχοι μοναχοί του, οι οποίοι όχι μόνο διανοούνται αλλά πάσχουν, βιώνουν τα θεία. Και η βίωσή τους δεν χρειάζεται ως προαπαιτούμενο κάποια εξειδικευμένη διανοητική μόρφωση ή καλλιέργεια...

Εντούτοις είναι ιδιαίτερα ωραίο πως ανάμεσα στους φιλόθεους αθωνίτες αγίους συμπεριλαμβάνονται πολύ σημαντικοί λόγιοι, εξαιρετες μορφές του πνεύματος και της λογιосύνης, που σφράγισαν την εποχή τους και σε ορισμένες περιπτώσεις και την κατοπινή ζωή.

Ανάμεσα σ' αυτούς και ο μέγας φιλόσοφος και θεολόγος αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς (1296-1357), που χαρακτηρίζεται και ως θαυματουργός. Έχει ξεπεράσει δηλαδή την επικράτεια του νοός και του λόγου και κινείται στη σφαίρα του "όπου γαρ βούλεται θεός νικάται φύσεως τάξις"! Ο

συμπολιούχος της Θεσσαλονίκης Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς αναδείχτηκε η κορυφαία θεολογική προσωπικότητα των ησυχαστών στην έριδα με τους αντιησυχαστές και τον καλαβρό μοναχό Βαρλαάμ. Και η θεολογία του, που θεωρείται ανακεφαλαίωση της όλης εκκλησιαστικής εμπειρίας και του βιώματος, παραμένει πάντα επίκαιρη.

Και πριν περάσουμε στους χλευαστικά αποκληθέντες κολλυβάδες, πάμε να συναντήσουμε μια προσωπικότητα “προικισμένη με ιδιαίτερη ευφυΐα”, τον Όσιο Θεόφιλο τον Παντοκρατορινό (1470/80-1548), κάτοχο ανώτερης παιδείας, που ήταν ο σημαντικότερος γραφέας κωδίκων στο Όρος τον 16ο αιώνα. Τι όμορφο που έχει αποκληθεί και Μυροβλύτης, και μπορείς να σκέφτεσαι πως το χέρι του γραφέα αυτού μυρόβλησε!

Και να που, όπως ήθελε ο Πλάτων, η γνώση επιτέλους συναντά την αρετή. Και να που ο νους συναντά την καρδιά και καθοδηγεί τη συγκίνηση. Και αυτή η συγκίνηση δεν είναι μονομερής και μόνο προς τον Θεό, αλλά και προς τον άνθρωπο. Προφανώς ένας τέτοιος άνθρωπος αποτελεί νησίδα ειρήνης, ευλογίας, εξανθρωπισμού και εξαγιασμού της κοινωνίας.

Όσο για τους “κολλυβάδες”, μοιάζει κι αυτοί να αποτελούν ένα αντίστοιχο ρεύμα ή κίνημα προς τους ησυχαστές, καθώς επίσης επαναδιατυπώνουν στην εποχή τους την ορθόδοξη εκκλησιαστική παράδοση. Σημαντικότεροι ίσως εκπρόσωποί τους οι άγιοι Νικόδημος Αγιορείτης και Μακάριος Νοταράς, μητροπολίτης Κορίνθου, οι οποίοι με ένα εκτενές συγγραφικό και εκδοτικό επίτευγμα έφεραν τη “Φιλοκαλική αναγέννηση” σε όλη τη Βαλκανική αλλά και στη Ρωσία. Παιδιά τους ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης αλλά και ο Θεσσαλονικιός Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης.

Αλλά οι αγιορείτες λόγιοι δεν εμφανίζονται αίφνης τον 14ο αιώνα με τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά. Ο πρώην πανεπιστημιακός δάσκαλος στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, θα βάλει τα πρώτα θεμέλια για να υψωθεί το πρώτο μεγάλο μοναστηριακό συγκρότημα στον Άθωνα, θα θέσει τις αντίστοιχες πνευματικές βάσεις για την ίδρυση του κοινοβιακού μοναχισμού στο Άγιο Όρος και συγχρόνως ο ίδιος θα γίνει γενάρχη των λογίων, της λογιόσύνης αλλά και της αγιοσύνης του Άθωνα.

Σ’ αυτή τη χορεία των λογίων και λογίων αγίων της αθωνικής πολιτείας, βέβαια, δεν συγκαταλέγονται μόνο βυζαντινοί, ρωμιοί μοναχοί, αλλά και Ίβηρες (Γεωργιανοί), Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Ρώσοι... Όλοι αυτοί κατά τη θητεία τους στον Άθω έγιναν ταυτόχρονα ευεργέτες, καθοδηγητές και ιεραπόστολοι του έθνους τους με μεταφράσεις από τα έργα των πατέρων της εκκλησίας, την υμνογραφία, τα λοιπά λειτουργικά βιβλία αλλά άλλες νεότερες συγγραφές.

Προφανώς όμως όλοι αυτοί, Έλληνες και “ξένοι”, δεν αποτελούν μοναχά εθνικά κλέη και δόξες φυλετικές, αλλά δόξα, αγλίσμα και εγκαλλώπισμα της οικουμένης, αφού μετέθεσαν τον νου τους και άνοιξαν την καρδιά τους από κάθε τι εγωιστικό που τους στενεύει τον κόσμο και τα ευρύτερα σύνορά τους.

Η Αγιορειτική Εστία του δήμου Θεσσαλονίκης μάς έδωσε την ευκαιρία να εμβαθύνουμε στην ξεχωριστή αυτή αγιορείτικη πτυχή και να επισκεφθούμε έναν ολόκληρο πνευματικό κόσμο, που με τις προσωπικότητές του, τους αγίους του, του συγγραφείς, τους ποιητές του, τη βιβλιοπαραγωγή του, τις βιβλιοθήκες του αλλά και την Αθωνιάδα του πανεπιστήμονα Ευγένιου Βούλγαρη εν πολλοίς αναδεικνύουν το Άγιο Όρος ως το ευρύτερο και ανώτερο πανεπιστημιακό καθίδρυμα των ορθόδοξων λαών. Η συμβολή του δε στην αναγέννηση και την απελευθέρωση της Ελλάδας ήταν καθοριστική.

Ο κατάλογος της έκθεσης της Αγιορειτικής Εστίας με τίτλο “Λόγιοι και λογιούνη στο Άγιο Όρος” είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικός.

Πηγή: agioritikesmnimes.blogspot.gr